

Beliren Yetişkinlik Döneminde Kişilik Özelliklerinin İklim Değişikliği Anksiyetesi Üzerindeki Rolü

Meva Demir Kaya¹, Ayşe Tuba Aksakallı²

Öz

Günümüzde iklim değişikliği çevresel bir problem olmanın yanı sıra, bireylerin ruh sağlığı üzerinde önemli etkiler oluşturmaktadır. Oldukça sık değişen hava olayları, ekolojik çeşitliliğin azalması ve hızla artan hava sıcaklıkları gibi ekolojik değişimler; anksiyete, depresyon gibi ruhsal sağlık problemlerinin artmasına neden olmakta ve bireylerin iyi oluşlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ekolojik değişimlere ilişkin anksiyete yaşayan bireylerin ise kişilik özelliklerinin belirleyici olabileceği düşünülmektedir. Bir diğer ifadeyle, bireylerin sahip olduğu kişilik özelliklerinin ekolojik olaylara ilişkin değişimlere gösterdikleri tepkileri etkileyeceği varsayılmıştır. Bu kapsamda bu araştırmanın amacı, beliren yetişkinlerde kişilik özelliklerinin iklim değişikliği anksiyetesi üzerindeki rolünü incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu veri toplama araçlarının yüz yüze uygulandığı 142 erkek ve 446 kadın olmak üzere 588 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada verilerin toplanmasında On-Maddeli Kişilik Ölçeği (OMKÖ) ve İklim Değişikliği Anksiyetesi Ölçeği (İDAÖ) kullanılmıştır. Veriler Pearson korelasyon katsayısı ve çoklu doğrusal regresyon ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda kişilik özelliklerinden dışa dönüklük, sorumluluk, duygusal denge ve deneyime açıklık ile iklim değişikliği anksiyetesi arasında negatif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu belirlenmiştir. Ek olarak, araştırmanın bir diğer sonucunda, dışa dönüklük ile duygusal dengenin iklim değişikliği anksiyetesi üzerinde yordayıcı rolünün olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın sonuçları gelecek çalışmalara ışık tutması amacıyla literatür bulgularıyla tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anksiyete, Beliren Yetişkinlik Dönemi, İklim Değişikliği, Kişilik, OMKÖ

The Role of Personality Traits on Climate Change Anxiety in Emerging Adulthood

Abstract

Today, climate change is not only an environmental problem, but also has significant effects on the mental health of individuals. Ecological changes such as frequently changing weather events, decreasing ecological diversity, and rapidly increasing air temperatures cause an increase in mental health problems such as anxiety and depression and negatively affect the well-being of individuals. It is thought that the personality traits of individuals who experience anxiety regarding ecological changes may be determinative. In other words, it is assumed that the personality traits of individuals will affect their reactions to changes related to ecological events. In this context, the aim of this study was to investigate the role of personality traits on climate change anxiety among emerging adults. The participants consist of 588 university students, 446 female and 142 male, to whom data collection tools were applied face to face. The Ten-Item Personality Scale and Climate Change Anxiety Scale were used to collect data. On data analyses, pearson correlation and

¹ Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Erzurum

İlgili yazar e-posta / Corresponding author e-mail: meva.demir@atauni.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-1174-6305

² Psikolog, Erzurum

e-posta/e-mail: aksakalliyasetuba@gmail.com, ORCID No: 0009-0008-1602-3211

Bu makaleye atıf yapmak için / To cite this article

Demir Kaya, M. ve Aksakallı, A. T., (2025). Beliren Yetişkin Döneminde Kişilik Özelliklerinin İklim Değişikliği Anksiyetesi Üzerindeki Rolü. *Afet ve Risk Dergisi*, 8(3), 797-808.

multiple linear regression were used. As a result of the study, there were negative significant relationships between climate change anxiety and personality traits of extraversion, responsibility, emotional balance, and openness to experience. Another result of the study, extraversion and emotional balance had a predictive role on climate change anxiety.

Keywords: Anxiety, Climate Change, Emerging Adulthood, Personality, TIPI

1. GİRİŞ

Gelişimsel süreçler arasında arada hissetme dönemi olarak değerlendirilen beliren yetişkinlik döneminde eğitimi tamamlama, kariyer, evlilik ve ana-baba olma gibi birçok gelişim görevi bulunmaktadır (Arnett, 2004). Yirmili yaşların ilk yıllarında başlayıp yine bu yaşların sonuna kadar devam eden beliren yetişkinlikte (Arnett & Eisenberg, 2007), bireylerin kendilik algıları ile dünya görüşlerine ilişkin arayışları, bu döneme bir geçiş dönemi özelliği vermektedir (Donoghue & Stein 2007). Bu yönüyle beliren yetişkinlik; yetişkinliğe geçiş öncesi ile ergenlik sonrasındaki yıllar arasında bir geçiş dönemi olarak görülür (Arnett, 2000). Dolayısıyla bu dönemin kendi içerisinde dinamikleri olan ve kendinden önce ve sonra olan her iki dönemin de özelliklerini taşıyan, aynı zamanda kendine özgü özellikleri de bulunan bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Beliren yetişkinlik dönemi, bireyin kimlik oluşturma, değerlerini belirleme, bağımsızlık kazanma ve kendi yolunu bulma sürecini içermektedir. Bireyler kendi yollarını bulma sürecinde sık sık yaşamlarındaki birçok alana ilişkin seçenekleri sorgular ve çeşitli olanaklar içinde kendilerine en uygun yolu tercih etmeye çalışırlar (Arnett, 2004). Böylelikle kendilerine ilişkin tutarlı bir yapıya sahip olabilirler. Kişilik ise, bireyin kendisine yönelik tutarlı davranış kalıpları olarak tanımlanmaktadır (Burger, 2006). Bu yönüyle kişilik özelliklerinin bu dönemde önemli birer örüntü oluşturduğu söylenebilir. Alanyazında kişiliğe ilişkin birçok tanım bulunmaktadır. Kişilik, ebeveynlerden alınan genetik özeller olarak adlandırılan mizaç ile toplumsal çevre ile kurulan etkileşimler sonucu oluşan karakterin bir bütünüdür (Atkinson ve ark., 1996). Bireyin gelişim dönemleri içerisinde oldukça kapsamlı bir kavram olan kişiliğe ilişkin birçok yaklaşımın öne sürüldüğü Özellik Yaklaşımı'nın öne çıktığı bilinmektedir (Tabak ve ark., 2010). Bu yaklaşımlardan beş faktörlü yapının en çok kullanıldığı dikkat çekmektedir (Schneider, 2007; Tobin ve ark., 2000). Erikson'a (1997) göre ise kişilik gelişimi, bireyin içinde bulunduğu dönemden önce gelen deneyimlerden evrimleşir ve önceki yaşantıların kişinin gelecekteki kimliğine yön verir. Bu nedenle kişilik özellikleri, önceki gelişimin izlerini taşıdığı gibi, geleceği de etkileme potansiyeline sahip olduğu için, beliren yetişkinlik döneminde bu özelliklerin birçok faktör üzerinde etkisi olabilir. Söz konusu etki durumu daha özelde ele alındığında, bireylerin sahip olduğu kişiliğe ilişkin faktörler bireyi diğerlerinden ayırıp kendilerine özgü algı alanı oluşturduğundan (Atkinson ve ark., 1996), kişilik özelliklerinin, yaşanan çevreyi ve çevreyle ilgili durumları algılama biçimini etkileyebileceği düşünülebilir.

Yapılan çalışmalarda, beliren yetişkinlik döneminde kişilik özelliklerinin birçok çevresel faktör ile ilişkili olduğu ve karşılaşılan olumsuz bir durumda bireylerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin farklı tepkilere yol açtığı görülmektedir (Arnett, 2004). İlgili alanyazına bakıldığında, kişilik özelliklerinin kaygı (Alizadeh ve ark., 2018; Monni ve ark., 2022) ve stres (Matthews, 2021) düzeyleri üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Öte yandan kişilik özellikleri yapay zeka kaygısı (Kaya ve ark., 2024), sağlık kaygısı (Nikčević ve ark., 2021), sosyal kaygı (Costache ve ark., 2020) gibi değişkenlerle de ilişkilidir. Bu kapsamda kaygıya ilişkin bireysel (Wang ve ark., 2021), toplumsal (Stein ve ark., 2002) ve çevresel kaygı (Koçer & Delice, 2016) gibi yönelimler olduğu dikkat çekmektedir. Bunlardan sağlık kaygısı, bireysel kaygı; sosyal kaygı ise toplumsal kaygı kapsamında ele alınabilir. Bu noktada iklim değişikliğine ilişkin yaşanan kaygının ise, çevresel kaygı kapsamında değerlendirilebileceği göz önüne alındığında; kişilik özellikleri ile iklim değişikliği anksiyetesi arasındaki ilişkinin ele alınmasının, birey ile çevre arasındaki ilişkiyi açıklayabilme potansiyelini yansıttığı düşünülebilir. Dünya Sağlık Örgütüne göre, günümüzde

güvenli içme suyu, yeterli gıda, temiz hava ve barınma gibi olanakların risk altında olması, bu olanakların çevreyle ilgili konularda öne çıkmasına neden olmakta ve bu olanaklara ilişkin tehdit ise ruh sağlığı sorunlarına yol açmaktadır. Söz konusu tehditlerden bir sonucu olarak görülen iklim değişikliği, küresel halk sağlığı problemleri arasında en güncel tartışma konularından biridir (Costello ve ark., 2009; Stanley ve ark., 2021).

İklim değişikliğinin toplumların politik, sosyal ve ekonomik yönleri üzerindeki etkisine ilişkin araştırmalar yapılmasına karşın bireysel ve toplumsal düzeydeki psikolojik etkileri ihmal edilmiştir (Helm ve ark., 2018). Günümüzde artan olağanüstü hava olaylarının psikolojik sonuçları çeşitli kavramsal çerçeveler altında ele alınmaktadır. İklim değişikliği ve zihinsel sağlık konusunda gittikçe genişleyen araştırma literatüründe değişen iklim koşullarının travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), majör depresif bozuklukları (MDB), endişe, depresyon, suçluluk, madde kullanımı ve intihar düşüncesini artırdığı görülmüştür (Berry, 2009; Coyle & Susteren, 2012). Tüm bunların yanı sıra, iklim değişikliğine ilişkin korku ve anksiyete durumu da alanyazında başlıca incelenen bir kavram olarak görülmektedir (Pihkala, 2020). Özellikle son yıllarda iklim anksiyetesi (Clayton & Karazsia, 2020) ve eko-anksiyete (Soutar & Wand, 2022) gibi kavramlar oldukça ilgi görmektedir.

İklim değişikliği anksiyetesi; çevresel olaylara ilişkin değişimlere yönelik endişelere karşı duygusal, bilişsel ve davranışsal tepkileri yansıtır (Schwartz ve ark., 2023). İklim anksiyetesi çaresizlik, umutsuzluk, savunmasızlık gibi duygulanımları oluşturarak psikolojik rahatsızlıklara da zemin hazırlamaktadır (Budziszewska & Jonsson, 2021). Ek olarak, iklim değişikliği anksiyetesi karşı duygusal tepkinin de bir patoloji kapsamında ele alınmasının önüne geçilmesine dikkat edilmelidir (Bhullar ve ark., 2022). Bütün bu duyguların ortaya çıkmasına sebep olabilen iklim değişikliği anksiyetesinin ise hangi olgularla ilişkili olduğu ilgili alanyazında önemli bir boşluk olarak değerlendirilebilir. Türkiye’de ekolojik kaygı (İnan & Kahraman, 2024) ya da iklim değişikliği anksiyetesine ilişkin araştırmaların (Atalay, 2025; Semenderoğlu ve ark., 2024; Sezgin, 2024) sayısının zamanla arttığı görülsede, bu çalışmaların hala sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. İlgili çalışmalarda iklim değişikliği anksiyetesinin genellikle iklim değişikliği farkındalığı, sürdürülebilirlik ya da demografik özellikler kapsamında ele alındığı görülmektedir. Bununla birlikte, bireysel özelliklerin iklime ilişkin değişikliklere gösterilen tepkiyi ne düzeyde etkilediğine, bir diğer ifadeyle kişilik özelliklerinin bu durum üzerindeki rolüne ilgili alanyazında rastlanmamıştır. Oysa bireyin gelişim dönemleri boyunca çevresel faktörleri nasıl algıladığı, bireysel olarak onları nasıl anlamlandığı kişilik ile ilişki süreçler olarak değerlendirilebilir. Özellikle iklim değişikliğinin bireysel kaygı düzeyi üzerindeki etkisini anlamak için kişilik özelliklerini dikkate almak gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda bireylerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin, bir kriz olarak görülen iklim değişikliği anksiyetesi üzerindeki etkisinin araştırılması önemli görülmektedir. Özellikle bu çalışma, alanyazında eksik kalan bireysel psikolojik faktörleri ele alarak, iklim değişikliğinin psikolojik etkilerine ilişkin daha derinlemesine bir perspektif sunma imkanı sağlayabilir. Bireylerin duygusal denge, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve öz-denetim gibi özelliklerini; hem kendi hem de iş, aşk ve dünya görüşü kapsamında araştırma (exploration) ve bağlanma (commitment) süreçleri sonucunda biçimlendirdiği göz önüne alındığında ve söz konusu araştırma ve bağlanma süreçlerinde çevresel faktörlerle etkileşimde olduğuna dikkat edildiğinde; beliren yetişkinlik döneminde kişilik özellikleri ve iklim konusunun ele alınması ilgili alanyazında önemli bir boşluğu doldurabilir. Son olarak bu çalışma, oldukça köklü kuramsal bir temele sahip olan kişilik kavramını, günümüzde gittikçe belirginleşmeye başlayan iklim değişikliği konusuyla ele alması, daha da özelde iklim değişikliğine ilişkin anksiyete düzeyini araştırması yönünden oldukça güncel sonuçlar verme potansiyeline sahip olması nedeniyle özgün görünmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, bireylerin iklim değişikliğine verdikleri psikolojik tepkileri anlamlandırarak, kişilik özelliklerinin bu süreçte nasıl belirleyici olabileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, bu çalışmanın amacı; beliren yetişkinlerdeki kişilik özellikleriyle iklim değişikliği

anksiyetesi arasındaki ilişkinin incelenmesi ve kişilik özelliklerinin iklim değişikliği anksiyetesi üzerindeki rolünün ele alınmasıdır.

2. YÖNTEM

2.1. Örneklem

Uygun örnekleme yönteminin kullanıldığı çalışmada, araştırmacıların bulunduğu üniversitenin fakülteleri belirlenerek çalışmanın amaçları doğrultusunda katılımcılara ulaşılmıştır. Uygun örnekleme, tesadüfi veya seçkisiz olmayan örneklemenin zor olduğu durumlarda araştırmacıların tercih ettiği bir örnekleme türüdür. Bu örneklemede, araştırmaya ilişkin hazır bulunan grup, bazı durumlarda bu yöntemin dezavantajı olarak değerlendirilebilir. Bu durumun önüne geçmek için araştırmanın birkaç benzer örnekleme tekrarı önerilir (Fraenkel ve ark., 2012).

Araştırmanın örneklemini, araştırmacıların bulunduğu üniversitede yer alan, 446'sı (%75.9) kadın, 142'si (%24.1) erkek olmak üzere 588 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Öğrencilerin sınıf dağılımları incelendiğinde 228'i (%38.8) birinci sınıf, 123'ü (%20.9) ikinci sınıf, 178'i (%30.3) üçüncü sınıf ve 59'u (%10.0) dördüncü sınıf oldukları gözlenmiştir. Çalışmaya katılım sağlayan öğrencilerin yaş ortalamasının ise 20.53 (SS= 1.62) olduğu belirlenmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. On-Maddelik Kişilik Ölçeği (OMKÖ)

Gosling ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Atak (2013) tarafından yapılmıştır. Dışadönüklük, yumuşak başlılık, sorumluluk, duygusal dengelilik ve deneyime açıklık olmak üzere 5 faktörden oluşan ölçek 7'li Likert tipindedir. 10 maddeden oluşan ölçeğin Türkçe uyarlama sonucunda alt ölçekler için iç tutarlılık katsayıları dışadönüklük için $\alpha = 0,86$, yumuşak başlılık için $\alpha = 0,81$, sorumluluk için $\alpha = 0,84$, duygusal dengelilik için $\alpha = 0,83$ ve deneyime açıklık için $\alpha = 0,83$ 'tür.

2.2.2. İklim Değişikliği Anksiyetesi Ölçeği (İDAÖ)

İklim değişikliğinin anksiyete durumu üzerinde olan etkisinin araştırılması adına kullanılan ölçeği, Clayton ve Karazsia (2020) geliştirmiş ve Cebeci ve arkadaşları (2022) ise Türkçe'ye uyarlamıştır. Ölçek 5'li Likert tipindedir. Orijinalinde 13 madde ve 2 faktöre sahip ölçeğin, Türkçe'ye uyarlanmasında 13 maddenin doğrulandığı ancak tek faktörlü bir yapı gösterdiği bulunmuştur. Bu tek faktörlü yapıda ölçeğin tümü için Cronbach's alfa değerinin .95 olduğu görülmüştür.

2.3. İşlem

Bu çalışmada betimsel nitelikli ilişkisel tarama modeline başvurulmuştur. Bu model, iki veya daha fazla değişkenlerdeki değişimi ile bu değişimin seviyesini saptayan araştırma modelidir (Karasar, 2015). Katılımcıların yer aldıkları üniversiteye ilişkin uygulamalar için araştırmacılardan birinin çalıştığı üniversitenin etik kurulundan E.88656144-000-2300342210 sayılı etik kurul onay belgesi alınmıştır. Veriler, 2023-2024 eğitim-öğretim yılının Kasım-Aralık ayında, araştırmacıların bulunduğu üniversiteden toplanmıştır. Araştırmacı grubu tarafından üniversitede katılımcılara araştırma hakkında bilgiler verilmiş, yanıtların gizliliğine ilişkin bilgilendirme yapılmış ve ardından veri toplama araçları gönüllülük durumu dikkate alınarak yüz yüze uygulanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında, ilk olarak veri seti içerisinde eksik verinin olup olmadığına bakılmıştır. Ardından veri setinde aykırı verilerin olup olmadığı araştırılmıştır. Son olarak elde edilen veri setinin normal dağılım ve eş varyanslılık açısından incelenmesi yapılmıştır. Ölçme araçlarından

elde edilen puanlar standart z puanlarına dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm sonrasında standardize edilen puanların (z değerlerinin) -3 ile +3 arasında olduğu, dolayısıyla veri seti içerisinde aykırı değerlerin olmadığı belirlenmiştir. Elde edilen değişkenlerin normallik analizleri çarpıklık ve basıklık değerleri incelenerek bunların -2 ile +2 arasında olmasının normal dağılıma işaret ettiği görülmüştür. Daha sonra araştırma sorularını test etmek amacıyla dışa dönüklük, sorumluluk, yumuşakbaşlılık, deneyime açıklık ve duygusal dengelilik ile iklim değişikliği anksiyetesi arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile incelenmiş, çalışmadan elde edilen korelasyon katsayıları Cohen'e (1988) göre yorumlanmıştır. Cohen'e (1988) göre korelasyon katsayıları, $r = .10$ ile $.29$ arası küçük etki büyüklüğünü, $r = .30$ ile $.49$ arası orta etki büyüklüğünü ve $r \geq .50$ arası ise büyük etki büyüklüğünü göstermektedir. Sonrasında dışa dönüklük, sorumluluk, yumuşakbaşlılık, deneyime açıklık ve duygusal dengelilik kişilik boyutlarının iklim değişikliği anksiyetesi yordayıcılığı çoklu doğrusal regresyon ile incelenmiştir. Çoklu Doğrusal Regresyon analizi yapmadan önce bazı ek varsayımlar kontrol edilmiştir. Mevcut örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu doğrulamak amacıyla bu çalışma için gerekli örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır. Bunun için Tabachnick ve Fidell (2007) tarafından önerilen ($n \geq 50 + 8m$) kriteri esas alınmıştır. Bu kriterler dikkate alındığında, mevcut çalışmada 5 bağımsız değişken mevcut olup ($588 \geq 50 + 8 \times 5 = 90$) önerilen örneklem büyüklüğü kriterini karşıladığı tespit edilmiştir. Çoklu regresyonda otokorelasyonu test etmek için Durbin-Watson istatistiğinden yararlanılmıştır. Bu katsayı, 1.09 olarak bulunmuştur. Çoklu bağlantı varsayımı için yordayıcı değişkenler, varyans enflasyon faktörü (VIF) ve tolerans değeri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yordayıcı değişkenler arasındaki ilişkilerin .90'den büyük olmaması, VIF değerinin 5'ten küçük olması ve tolerans değerinin .20'den büyük olması gerekmektedir. Mevcut çalışmada en yüksek korelasyonun .27 olduğu ve önerilen kriter olan 0.90'ın altında olduğu görülmüştür. VIF değerlerinin ise 1.03 ile 1.12 arasında değiştiği ve 5'ten küçük olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca tolerans değerleri de .98 ile .89 arasında değiştiği ve 0.20'den büyük olduğu bulgulanmıştır. Sonuçlar çoklu bağlantı varsayımının karşılandığını göstermektedir. Bu varsayımlara ek olarak çok değişkenli aykırı değerlerin olup olmadığı Cook's D değerlerinin ile incelenmiştir. Cook'un D değerlerinin 1'den büyük olması aykırı değer olarak kabul edilmelidir. Bu amaçla hesaplanan modelde Cook's D değerlerinde 1'den büyük bir değer olmadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde Field (2013) standartlaştırılmış DFBeta değerlerinin 1'den küçük olması gerektiğini öne sürmüştür. Analizlerde modelde 1'den büyük bir değere rastlanmamıştır. Çoklu bağlantı sorununun olmadığı görüldükten sonra analizler gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde JASP 0.19.3 ve SPSS 21.0 paket programı kullanılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmada very toplama araçları 588 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

3.2. Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Çoklu regresyon analizi kullanılarak uygulanmadan önce ön analizler yapılmıştır. Uygulanan tanımlayıcı istatistikler ve Pearson korelasyon analizleri Tablo 2'te sunulmuştur. Buna göre iklim değişikliği anksiyetesi ile dışa dönüklük ($r = -.127, p = .002$), sorumluluk ($r = -.098, p = .017$), duygusal denge ($r = -.101, p = .014$) ve deneyime açıklık, ($r = -.097, p = .019$) ile düşük düzeyde negatif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle; kişilik özelliklerinden dışa dönüklük, sorumluluk, duygusal denge ve deneyime açıklık iklim değişikliği anksiyetesini düşük düzeyde etkilemektedir. Buna karşın iklim değişikliği anksiyetesi ile yumuşakbaşlılık arasında ise ($r = -.023, p = .573$) negatif yönde ancak istatistiksel açıdan anlamlı olmayan ilişkinin olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Demografik bilgilere ilişkin bulgular

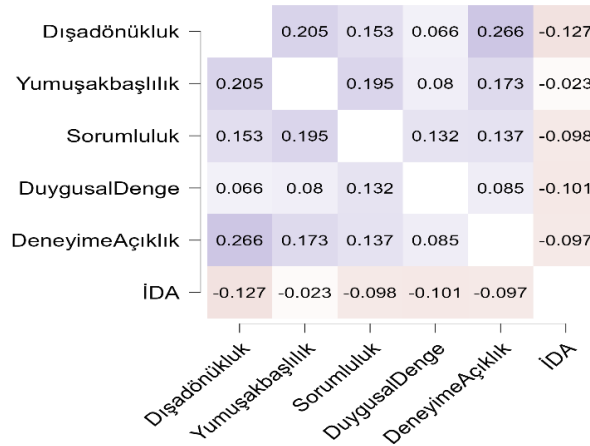
Değişken		N	%
Cinsiyet	Kadın	446	75.9
	Erkek	142	24.1
Yaş	18	63	10.7
	19	109	18.5
	20	122	20.7
	21	138	23.5
	22	93	15.8
	23	41	7
	24	10	1.7
	25	12	2
Sınıf	Birinci sınıf	228	38.8
	İkinci sınıf	123	20.9
	Üçüncü sınıf	178	30.3
	Dördüncü sınıf	59	10
Toplam		588	100

Tablo 2. Değişkenlere ait betimleyici değerler ve Pearson korelasyon analizi sonuçları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
Dışadönüklük	1					
Yumuşakbaşlılık	.205**	1				
Sorumluluk	.153**	.195**	1			
Duygusal Denge	.066	.080	.132**	1		
Deneyime Açıklık	.266**	.173**	.137**	.085*	1	
İklim Değişikliği Ank.	-.127**	-.023	-.098*	-.101*	-.097*	1
Ortalama	8.80	9.59	9.92	9.00	8.81	18.21
Standart Sapma	2.53	2.30	2.30	2.67	2.34	5.19
Çarpıklık	-.26	-.30	-.30	-.09	-.30	1.51
Basıklık	-.75	-.36	-.31	-.51	-.43	.83

Not: * $p < .05$, ** $p < .01$

Ayrıca Pearson korelasyon değerlerine ilişkin Isı Haritası Grafiği (Pearson's r heatmap) Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Isı haritası grafiğine ilişkin sonuçlar

3.3. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Dışa dönüklük, sorumluluk, yumuşakbaşlılık, deneyime açıklık ve duygusal denge kişilik boyutlarının iklim değişikliği anksiyetesi üzerindeki yordayıcı etkilerini incelemek için çoklu doğrusal regresyon yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Kişilik boyutlarının iklim değişikliği anksiyetesini yordayıcı rolüne ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları

Model	B	SE	β	T	P
Sabit	23.573	1.455		16.201	<.001
Dışadönüklük	-.206	.089	-.101	-2.333	.020
Yumuşakbaşlılık	.062	.096	.027	.646	.518
Sorumluluk	-.156	.095	-.069	-1.635	.103
Duygusal Denge	-.161	.080	-.083	-2.004	.045
Deneyime Açıklık	-.130	.095	-.059	-1.368	.172
R	.182				
R ²	.033				

Dışadönüklük, yumuşakbaşlılık, sorumluluk, duygusal denge ve deneyime açıklığın iklim anksiyetesi üzerindeki yordayıcı etkisinin test edildiği modelin anlamlı olduğu ve iklim değişikliği anksiyetesinde meydana gelen değişimin % 3'ünü açıkladıkları görülmüştür ($F_{(5, 582)} = 3.966, p = .002$). Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, iklim değişikliği anksiyetesini dışadönüklük ($\beta = -.101, p = .020$) ve duygusal denge ($\beta = -.083, p = .045$) anlamlı olarak yordarken; deneyime açıklık ($\beta = -.059, p = .172$), sorumluluk ($\beta = -.069, p = .103$) ve yumuşakbaşlılık ($\beta = .027, p = .518$) anlamlı olarak yordamamıştır. Diğer bir ifade ile dışadönüklük değişkeninde meydana gelen bir birimlik artış iklim değişikliği anksiyetesi değişkeninde -.101 birimlik ve duygusal denge değişkeninde meydana gelen bir birimlik artış ise iklim değişikliği anksiyetesi değişkeninde -.083 birimlik azalışa neden olabilmektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada beliren yetişkin döneminde kişilik özelliklerinin iklim değişikliği anksiyetesi üzerindeki rolü incelenmiştir. Öncelikle dışa dönüklük, sorumluluk, duygusal denge ve deneyime açıklık ile iklim değişikliği anksiyetesi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu doğrultuda, bireylerin kişiliklerine ilişkin bu özellikleri arttıkça iklim değişikliği anksiyetelerinin azaldığı söylenebilir. Kişilik özelliklerinden dışadönüklük ve duygusal denge düzeyleri arttıkça bireylerin iklim anksiyete düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir. Diğer yandan deneyime açıklık, sorumluluk ve yumuşakbaşlılık değişkenlerinde meydana gelen bir değişimin ise iklim değişikliği anksiyetesi üzerinde herhangi bir anlamlı etkiyi meydana getirmede ifade edilebilir. Elde edilen bu bulgu, ilgili alanyazınla benzerlik göstermektedir. Oruk ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan çalışmada, dışa dönüklükleri yüksek olan bireylerin, sürekli kaygı seviyelerinin düşük olduğu saptanmış ve bu durumun nedeninin ise, dışadönüklüğün temelinde yer alan girişkenlik, kendine güven ve olumlu özelliklerin kaygı düzeyini kontrol etmeyi kolaylaştırdığı öne sürülmüştür. Mevcut çalışmada yapılan korelasyon analizinin bir diğer sonucuna göre, sorumluluk kişilik özelliği azaldıkça, iklim değişikliği anksiyetesi artmaktadır. Taşkaya ve Özyürek'in (2023) çalışmasında da, bireylerin sorumluluk davranış ve duyguları yükseldikçe kaygı düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir. Benzer şekilde, sorumluluk kişilik özelliğine sahip olan beliren yetişkinler iklim olaylarındaki değişime ilişkin tehditlerden mikro düzeyde kendileri tarafından, makro düzeyde ise toplum tarafından sorumluluklar alıp yerine getirirse, bu durumla başa çıkılabilir. Bu durum da, bireylerde iklim değişikliğine ilişkin kaygı düzeyini azaltabilir. Elde edilen bir diğer korelasyon analizine göre, beliren yetişkinlerin duygusal denge özellikleri arttıkça iklim değişikliğine ilişkin anksiyete düzeyleri azalmaktadır. Duygusal dengenin karşısı olarak

değerlendirilen nevroitiklik (Gosling ve ark., 2003); sıkıntı, güvensizlik ve kaygı gibi duygularla karakterize edilir (McCrae & Costa, 1987). Dolayısıyla bireyde kaygı, endişe, kızgınlık gibi duygular nevroitiklikle pozitif, duygusal denge ile negatif ilişkilidir. Mevcut çalışmadaki iklim değişikliğine ilişkin kaygı durumundaki artış ile duygusal dengedeki azalmanın sonucu, alanyazınla paralellik göstermektedir. Korelasyon analizine ilişkin son bulgu ise, deneyime açıklık arttıkça iklim değişikliği anksiyetesinin azalmasıdır. İlgili alanyazında, deneyime açıklık ile kaygı arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğu görülmektedir (Yam ve İlhan, 2016). Deneyime açıklıkları az olan kişiler sabit fikirli, yeniliklere kapalı ve tutucu kişilik özellikleri gösterirler (Costa ve McCrae, 1995). Bu bireylerin, çevresel durumlara ve iklime ilişkin değişimlere karşı yeni fikirler üretmekten kaçınan, kendi fikirlerinde ısrarcı olan ve geleneksel yaklaşımı benimseyen bir tutum sergilemeleri beklenebilir. Bu durum da belirsizliği beraberinde getirebilmektedir. Belirsizliğin kaygıyı artıran bir durum olması (Chen ve ark., 2018) göz önüne alındığında, bu özelliklere sahip bireylerde iklim değişikliği anksiyetesinin yüksek olması beklendik bir durum olabilir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre, dışa dönüklük ve duygusal denge, iklim değişikliği anksiyetesini anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Morris ve arkadaşları (2015) dışa dönüklük ve duygusal dengenin öznel iyi oluş üzerinde yordayıcı etkisi olduğunu, Fava ve arkadaşları (2004) ise kaygıyla öznel iyi oluş arasında olumsuz ilişki olduğunu öne sürmektedir. Bu doğrultuda, bireylerin dışadönüklük ve duygusal denge düzeyleri arttıkça kaygı düzeylerinin azalması, ilgili alanyazınla benzerdir. İklim değişikliği anksiyetesi kapsamında ise, gelecekteki doğa olaylarındaki değişimin etkileri hakkında duyulan korku ve endişe durumu daha yoğun yaşanmaktadır (Finnegan, 2023). Bu durumda iş birliğine yatkın, diğer insanlarla kolay ilişki kurabilen ve girişken olan dışa dönük bireyler (Benet-Martinez & John, 1998), doğa olaylarına ilişkin dengesizlik ve iklim özelliklerinin değişimine ilişkin farkına varılması ve yapılması gerekenler konusunda daha kolay bir şekilde iş birliği kurabilir, diğer insanlarla aktif bir şekilde bunun üzerinde önlemler alabilir ve sessiz kalmak yerine gerekli adımlar atabilir. Bu durumda birey, kendini daha aktif bir pozisyonda konumlandığı için, dışadönüklük özelliği ile iklim değişikliğine ilişkin daha düşük düzeyde anksiyete yaşayabilir. Duygusal denge alt boyutuna yüksek düzeyde sahip olan bireylerin ise stresörlere karşı direnç gösterebildikleri ve herhangi bir değişime karşı sakinliklerini koruyarak baş etme becerilerine sahip oldukları göz önüne alındığında, çevreye karşı tehditlere ve iklime ilişkin değişimlere daha sakin ve dengeli yaklaşımları, daha düşük düzeyde iklim değişikliği anksiyetesi yaşamalarına neden olabilir.

Mevcut çalışmada; deneyime açıklık, sorumluluk ve yumuşakbaşlılık özelliklerinin iklim değişikliğini yordamadığı görülmüştür. Deneyime açıklık değişikliği seven, bağımsız ve analitik olma; sorumluluk düzen, yeterlilik ve tedbirli olma; yumuşakbaşlılık ise esneklik, saygılı ve merhametli olma gibi özelliklerle karakterize edilmektedir (McCrae & Costa, 2003). Bu özelliklere sahip bireylerin, genel olarak iklime ilişkin değişimlere de duyarlı olmaları ve tedbirli olmaları beklenirken, mevcut çalışmanın bulguları bu beklentiyi karşılamamaktadır. Ancak bu durumun nedeni beliren yetişkinlik dönemine ilişkin örüntüler ile açıklanabilir. Bu dönemde, birey; iş, aşk ve dünya görüşüne ilişkin spesifik alanlarda araştırma ve içsel yatırım yapma eğilimindedir (Arnett, 2000). Mesleğe ilişkin sorgulamalar, yakın ilişki kurma ve ideoloji oluşturma gibi gelişimsel görevler nedeniyle, bu dönemdekiler iklime ve ekolojiye ilişkin farkındalığını askıya almış olabilir.

Mevcut çalışmanın ilgili alanyazında güncel bir kavram olan iklim değişikliği anksiyetesini ele alması, günümüzde oldukça önemli bir sorun olarak değerlendirilen iklim değişikliği konusunu araştırması ve bu değişikliğe ilişkin olası oluşan kaygı düzeylerinde kişilik özelliklerinin etkisini incelemesi gibi güçlü yanları olmasına rağmen, bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle çalışma kesitseldir. Kişilik özelliklerinin ve etkilediği iklim değişikliği anksiyetesinin zaman içindeki değişimini belirlemek amacıyla boylamsal çalışmalar yapılabilir. İkincisi, bu çalışmanın katılımcıları üniversite öğrencileridir. Kişilik gelişiminin daha önceki dönemlerde biçimlenmeye

başladığı göz önüne alındığında, daha sonraki çalışmaların orta ve geç çocukluk, ergenlik dönemlerinde kişilik özelliklerinin bu değişime karşı etkisi incelenebilir. Ayrıca çalışmanın katılımcılarının yalnızca bir üniversitedeki öğrencilerden oluşması, genellenebilirlik açısından olumsuz bir durum olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, benzer çalışmaların daha geniş bir popülasyonla yürütülmesi önerilebilir. Son olarak, kişilik özelliklerinin iklim değişikliği anksiyetesi üzerindeki etkisi anlatı yaklaşımı ya da görüşmelerle nitel olarak araştırılabilir.

Teşekkür

Bu çalışma, TÜBİTAK 2209-A Üniversite öğrencileri araştırma projeleri kapsamında yapılmıştır. Sunulan destekten dolayı TÜBİTAK'a teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

Alizadeh, Z., Feizi, A., Rejali, M., Afshar, H., Keshteli, A. H., & Adibi, P. (2018). The predictive value of personality traits for psychological problems (stress, anxiety and depression): Results from a large population based study. *Journal of Epidemiology and Global Health*, 8(3), 124-133. <https://doi.org/10.2991/j.jegh.2017.11.003>

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469. 10.1037/0003-066x.55.5.469.

Arnett, J. J. (2004). Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties. Oxford University Press. 10.1093/oso/9780197695937.001.0001.

Atak, H. (2013). The Turkish adaptation of the ten-item personality inventory. *Nöro Psikiyatri Arşivi*, 50(4), 312-319. doi: 10.4274/npa.y6128

Atalay, E. (2025). İklim Değişikliği Farkındalığı ve İklim Değişikliği Anksiyetesi Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(32), 475-495. <https://doi.org/10.38155/ksbd.1633266>

Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.J., & Nolen-Hoeksema, S. (1996). *Psikolojiye Giriş*. (Çev. Yavuz Alagon). Ankara: Arkadaş Yayınları.

Benet-Martinez, V., and O. P. John (1998). Los cinco grandes across cultures and ethnic groups: multitrait multimethod analyses of the big five in Spanish and English." *Journal of Personality and Social Psychology*. 75 (3): 729-750. doi:10.1037/0022-3514.75.3.729.

Berry, H. (2009). Pearl in the oyster: Climate change as a mental health opportunity. *Australasian Psychiatry*, 17(6), 453-456. <https://doi.org/10.1080/10398560903045328>

Bhullar, N., Davis, M., Kumar, R., Nunn, P., & Rickwood, D. (2022). Climate anxiety does not need a diagnosis of a mental health disorder. *The Lancet Planetary Health*, 6(5), e383. [https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(22\)00072-9](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(22)00072-9)

Budziszewska, M., & Jonsson, S. E. (2021). From climate anxiety to climate action: An existential perspective on climate change concerns within psychotherapy. *Journal of Humanistic Psychology*, <https://doi.org/10.1177/0022167821993243>.

Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İ. D. Ergüven Sarıoğlu (çev.). Kaktüs Yayınları: İstanbul

Cebeci, F., Karaman, M., Öztürk, A. F., Uzun, K., Altın, O., Arıcı, A., & Artan, T. (2022). İklim değişikliği anksiyetesi ölçeğinin türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 22(1), 20-42. <https://doi.org/10.54961/uobild.1129602>.

Chen, S., Yao, N., & Qian, M. (2018). The influence of uncertainty and intolerance of uncertainty on anxiety. *Journal of behavior therapy and experimental psychiatry*, 61, 60-65. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2018.06.005>.

Clayton, S., & Karazsia, B. T. (2020). Development and validation of a measure of climate change anxiety. *Journal of Environmental Psychology*, 69, 101434. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2020.101434>

Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.

Cook, R. D. (1977). Detection of influential observations in linear regression. *Technometrics*, 19, 15-18. <https://doi.org/10.1080/00401706.1977.10489493>

Costa Jr, P. T., & McCrae, R. R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the Revised NEO Personality Inventory. *Journal of personality assessment*, 64(1), 21-50. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6401_2

Costache, M. E., Frick, A., Månsson, K., Engman, J., Faria, V., Hjorth, O., ... & Furmark, T. (2020). Higher-and lower-order personality traits and cluster subtypes in social anxiety disorder. *PloS one*, 15(4), e0232187. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0232187>

Costello, A., Abbas, M., Allen, A., Ball, S., Bell, S., Bellamy, R., ... & Patterson, C. (2009). Managing the health effects of climate change: lancet and University College London Institute for Global Health Commission. *The Lancet*, 373(9676), 1693-1733.

Coyle, K.J., & Susteren, V.L. (2012). The psychological effects of global warming on the United States: and why the U.S. mental health care system is not adequately prepared. *National Forum & Research Report: National Wildlife Federation Climate Education Program*.

Donoghue, C., & Stein, P. J. (2007). Diversity in adult experiences and criteria for adulthood among college students. *College Student Journal*, 41(4), 831-843.

Durbin, J., & Watson, G. S. (1950). Testing for serial correlation in least squares regression: I. *Biometrika*, 37(3-4), 409-428. <https://doi.org/2332391>

Erikson, E. H. (1997). *The Life Cycle Completed*. New York: Norton.

Fava, G. A., Ruini, C., Rafanelli, C., Finos, L., Salmaso, L., Mangelli, L., & Sirigatti, S. (2004). Well-being therapy of generalized anxiety disorder. *Psychotherapy and psychosomatics*, 74(1), 26-30. <https://doi.org/10.1159/000082023>

Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4th ed.). London: Sage Publications.

Finnegan, W. (2023). Educating for hope and action competence: a study of secondary school students and teachers in England. *Environmental Education Research*, 29(11), 1617-1636.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill Humanities/Social Sciences/Languages.

George, D., & Mallery, P. (2019). *IBM SPSS Statistics 25 Step By Step: A Simple Guide And Reference* (15th ed.). New York, NY: Routledge.

Gosling, S. D., Rentfrow, P. J., & Swann Jr, W. B. (2003). A very brief measure of the Big-Five personality domains. *Journal of Research in Personality*, 37(6), 504-528. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(03\)00046-1](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(03)00046-1)

Hair, J. F., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2011). PLS-SEM: Indeed a silver bullet. *Journal of Marketing theory and Practice*, 19(2), 139-152. <https://doi.org/10.2753/MTP1069-6679190202>

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2019). Multivariate data analysis. Cengage learning. Hampshire, United Kingdom, 633.

İnan, C. M., & Kahraman, C. Ş. (2024). Yetişkin Bireylerde Eko-Anksiyetenin Sürdürülebilir Besin Tüketim Davranışları ile İlişkisi. Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi, 6(3), 544-553.

Kalkan, Y. (2023). Tıp Fakültesi, Veterinerlik Fakültesi, Çevre Mühendisliği Fakültesi son sınıf öğrencilerinde tek sağlığa yaklaşım ve iklim değişikliği anksiyetesi durumu.

Karasar, N. (2015). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler. (28. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kaya, F., Aydın, F., Schepman, A., Rodway, P., Yetişensoy, O., & Demir Kaya, M. (2024). The roles of personality traits, AI anxiety, and demographic factors in attitudes toward artificial intelligence. International Journal of Human-Computer Interaction, 40(2), 497-514. <https://doi.org/10.1080/10447318.2022.2151730>

Koçer, L. L., & Delice, T. (2016). Yeşil reklamlara yönelik tutumların çevresel duyarlılığa etkisi: Çevresel kaygının aracılık rolü. Humanities Sciences, 11(2), 112-139.

Matthews, G. (2021). Stress states, personality and cognitive functioning: A review of research with the Dundee Stress State Questionnaire. Personality and Individual Differences, 169, 110083. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110083>

McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. Journal of Personality and Social Psychology, 52(1), 81-90. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.1.81>

McCrae, R. R., & Costa, P. T. (2003). Personality in adulthood: A five-factor theory perspective. Guilford press.

Monni, A., Collison, K. L., Hill, K. E., Oumeziane, B. A., & Foti, D. (2022). The novel frontal alpha asymmetry factor and its association with depression, anxiety, and personality traits. Psychophysiology, 59(11), e14109. <https://doi.org/10.1111/psyp.14109>

Morris, M. B., Burns, G. N., Periard, D. A., & Shoda, E. A. (2015). Extraversion-emotional stability circumplex traits and subjective well-being. Journal of Happiness Studies, 16, 1509-1523. <https://doi.org/10.1007/s10902-014-9573-9>

Nikčević, A. V., Marino, C., Kolubinski, D. C., Leach, D., & Spada, M. M. (2021). Modelling the contribution of the Big Five personality traits, health anxiety, and COVID-19 psychological distress to generalised anxiety and depressive symptoms during the COVID-19 pandemic. Journal of Affective Disorders, 279, 578-584. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.10.053>

Oruk, D. Ö., Güp, A. A., Dongaz, Ö. İ., Bayar, K., & Bayar, B. (2020). Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin klinik uygulamaya yönelik kaygı düzeyleri ve kişilik tiplerinin incelenmesi: Bir pilot çalışma. J Zeugma Health Res, 2(2), 51-60.

Pihkala, P. (2020). Anxiety and the ecological crisis: An analysis of eco-anxiety and climate anxiety. Sustainability, 12(19), 7836. <https://doi.org/10.3390/su12197836>

Schneider, B. (2007). Evolution of the study and practice of personality at work. Human Resource Management: Published in Cooperation with the School of Business Administration, The University of Michigan and in alliance with the Society of Human Resources Management, 46(4), 583-610. <https://doi.org/10.1002/hrm.20183>

Schwartz, S. E., Benoit, L., Clayton, S., Parnes, M. F., Swenson, L., & Lowe, S. R. (2023). Climate change anxiety and mental health: Environmental activism as buffer. *Current Psychology*, 42(20), 16708-16721. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-02735-6>

Semenderoğlu, A., Sanlı, V., & Arslan, K. (2024). Buca Eğitim Fakültesi öğrencilerinin küresel iklim değişikliğine yönelik endişe düzeyleri. *International Journal of Geography and Geography Education*, (53), 39-58.

Sezgin, S. (2024). Türkiye’de vatandaşların iklim değişikliği anksiyetesinin değerlendirilmesi. *Kent Akademisi*, 17(1), 1-21. <https://doi.org/10.35674/kent.1388925>

Soutar, C., & Wand, A. P. (2022). Understanding the spectrum of anxiety responses to climate change: A systematic review of the qualitative literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 990. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020990>

Stanley, S. K., Hogg, T. L., Leviston, Z., & Walker, I. (2021). From anger to action: Differential impacts of eco-anxiety, eco-depression, and eco-anger on climate action and wellbeing. *The Journal of Climate Change and Health*, 1, 100003. <https://doi.org/10.1016/j.joclim.2021.100003>

Stein, M. B., Jang, K. L., & Livesley, W. J. (2002). Heritability of social anxiety-related concerns and personality characteristics: a twin study. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 190(4), 219-224.

Tabachnick, B.G., & Fidell, L.S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson Education.

Tabak, A., Basım, H. N., Tatar, İ., & Çetin, F. (2010). İzlenim Yönetimi Taktiklerinde Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Rolü: Savunma Sanayiinde Bir Araştırma. *Ege Akademik Bakış*, 10(2), 539-557.

Taşkaya, R., & Özyürek, A. (2023). Kurum Bakımında ve Ailesiyle Yaşayan Ergenlerin Bağlanma, Sorumluluk ve Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(3), 659-673. <https://doi.org/10.33417/tsh.1266417>

Tobin, R. M., Graziano, W. G., Vanman, E. J., & Tassinary, L. G. (2000). Personality, emotional experience, and efforts to control emotions. *Journal of personality and social psychology*, 79(4), 656. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.4.656>

Yam, F. C., & İlhan, T. (2016). Psikolojik danışma öz yeterliği: kişilik özellikleri, kaygı düzeyleri ve geçmiş eğitim yaşantıları. *Journal of International Social Research*, 9(42).

Wang, Z., Goerlich, K. S., Ai, H., Aleman, A., Luo, Y. J., & Xu, P. (2021). Connectome-based predictive modeling of individual anxiety. *Cerebral Cortex*, 31(6), 3006-3020. <https://doi.org/10.1093/cercor/bhaa407>